

EĞİTİM ÇALIŞANLARININ COVID-19 SÜRECİNDE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ İNCELEMESİ: KAYSERİ İLİNDE YAPILAN BİR ARAŞTIRMA

An Investigation of Level of Burnout of Education Workers in Covid-19 Process: A study in Kayseri Province

Kadiriye GAYGISIZ

Yüksek Lisans Öğrencisi Girne Amerikan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Kıbrıs/KKTC

ORCID: 0000-0001-5700-8773

Prof.Dr. Mustafa MENEKAY

Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, Kıbrıs/KKTC

ORCID: 0000-0001-9783-4965

Cite As: Gaygısız, K. & Menekay, M. (2021). "Trompet Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(46): 1271-1278

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecinde Tükenmişlik Durumlarının ve tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık duygusunun düzeylerinin belirlenmesine yöneliktir. Bu amaç için literatürde en sık yararlanılan ölçek olan Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) uygulanmıştır. Kayseri İlinde; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim veren okullarında görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerden toplam 516 kişiye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu verilere SPSS 26,0 istatistiksel programı kullanılarak yaş, cinsiyet, medeni durum, unvan durumu, çalışılan öğretim kademesi, meslekte geçirilen süre gibi değişkenler açısından analizler karşılaştırılmalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Eğitim Çalışanı, Duygusal Tükenmişlik, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarısızlık Duygusu

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the levels of emotional exhaustion, depersonalization and personal failure, which are sub-dimensions of burnout and burnout in the Covid-19 process of education employees. For this purpose, Maslach Burnout Scale (MBI), which is the most frequently used scale in the literature, was used. In Kayseri Province; A total of 516 people were reached from teachers and administrators working in pre-school, primary and secondary schools. The SPSS 26.0 statistical program was applied to these data and analyzes were performed comparatively in terms of variables such as age, gender, marital status, title status, education level worked, time spent in the profession.

Keywords: Covid-19, Education Worker, Emotional Exhaustion, Depersonalization and Personal Failure

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin son yüz yılına bakıldığında insana verilen değer günden güne artmıştır. İnsanın oldukça karmaşık bir yapıda olduğu, çevresini hem etkilediği hem de çevresinden etkilendiği artık daha iyi bilinen bir kavramdır. İnsanın var olan potansiyelinin yanında içinde yaşadığı çevrenin koşulları daha önemli hale gelmiştir. Bireylerin fizyolojik sağlıklarının yanında ruhsal sağlıkları da çalıştıkları örgütte ön plana çıkmıştır. Tam bir iyilik halinde bulunan çalışanlar; çalıştıkları örgütlerde daha verimli performanslar göstermişlerdir. Bu noktada tam iyilik halinin kurulamaması hali olan durumlardan birisi de tükenmişlik duygusu veya tükenmişlik sendromu konusu üzerinde durulmaktadır.

Tükenmişlik duygusu, çalışılan ortam içinde cereyan eden olumsuz bir tecrübe olarak kabul görmektedir (Leither & Maslach, 2017: 55). İnsanın işini yaparken yer aldığı çevre artık daha fazla önem arz etmektedir. Bir kavram olarak Tükenmişlik ilk defa 1970'li yıllarda Freudenberg tarafından ele alınmaya başlanmıştır. Freudenberg tarafından tükenmişlik kavramı; bireylerin fazla iş yükü sebebiyle 1 istenen düzeyde yapamamaları yani ruhsal anlamda tükenmişlik yaşamaları olarak ifade edilmiştir.

Eğitim öğretim ortamında çalışan öğretmenler ve yöneticiler, ortamdaki diğer kişilerden etkilendikleri bir gerçektir. Aşırı stres nedeni ile kişilerin öncelikle ruhsal sağlıklarını kaybetmeye başlamaktadırlar. Eğitim çalışanları, çalışma yaşamlarından olumsuz yönde etkilenen meslek grubu olarak ifade edilmiştir (Işıkkhan, 2004). Eğitim çalışanları, eğitim öğretim görevlerini yerine getirirken öğrenciler, veliler, meslektaşlar ve diğer paydaşlarla sürekli iletişim halinde olduğu bir gerçektir. Bunun yanında diğer mesleklerden de sağlık çalışanları, emniyet mensupları, akademisyenler, öğretmenler ve okul yöneticileri tükenmişlik durumunun sıklıkla görüldüğü meslek gruplarıdır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 salgını tüm çevreleri etkilediği gibi eğitim öğretim faaliyetlerini de yakından etkilemiştir. Salgın sürecinde eğitime bir süre ara verilmiştir. Sürecin devam etmesi sonucunda tüm Türkiye’de; eğitim ve öğretim, sınıfların seyreltilmesi, uzaktan ve yüz yüze eğitimin karması olan hibrit eğitim ile devam edilmiştir. Covid-19 salgını sürecinde gerek öğretmenler gerek okul yöneticileri birçok yeni uygulama ile karşı karşıya kalmıştır. Bu yeni uygulamalar, salgın açısından gerekli tedbirler, teknolojik açıdan yeniliklere uyum sağlama, öğrenci ile iletişim sıkıntıları eğitim çalışanlarını oldukça fazla etkilemiştir. Bazı durumda eğitim çalışanlarının Covid-19 hasta olarak sürece dâhil olması, geride kalanlarda olan tedirginlik, aşılama sürecinin tam yapılamaması gibi faktörlerde eğitim çalışanlarında olumsuz etkiler bırakmışlardır. Bu araştırma covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarının yaşamış olduğu tükenmişlik durumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tükenmişlik

Sanayi devriminin getirmiş olduğu insan kavramından zaman içerisinde; sosyal yönü olan, çevre ile etkileşim halinde bulunulan, kavramsal olarak çok daha geniş bir çevrede rekabet ortamına giren insan kavramı ile karşı karşıyayız. İnsana verilen değer arttığı ve insana yapılan yatırımın değer kazandığı bir dönemde yaşamaktayız. Eğitim öğretimin ekip işi olduğu ve verimlilik için moral ve motivasyonların en üst seviyelere çıkarılması gerekmektedir. Örgütler Covid-19 sürecinde de en az zararlarla atlabilmek için insan faktörüne önem vermektedir. Covid-19 sürecinde insan faktörünün sağlığı, eğitimi, moral ve motivasyonu ile birçok faaliyet yürütülmektedir. Bu aşamada karşımıza çıkan problemlerin başında bıkkınlık, boş vermişlik, hayatın anlamına yönelik olumsuz düşünceler eğitim çalışanlarını da oldukça derinden etkilemiştir. Tükenmişlik duygusu bu süregelen covid-19 sürecinin en temel sebeplerinden biridir. Eğitim öğretim görevini yerine getiren öğretmenler ve yöneticilerde; salgın sürecinin getirdiği sorumluluklar, öğrenci erişiminde yaşanan teknik araçların ve internetin olmaması, uzaktan eğitim sürecinde velilerden istenilen desteğin alınmaması, meslektaşları ya da kendilerinde olan hastalık durumları, meslektaşlarda ölüm olaylarının yaşanması gibi birçok sebeplerden dolayı kendilerini tükenmiş hissetmeler başlamıştır. Tükenmişlik duygusu tüm kurumlarda çalışan personellerde olduğu gibi eğitim öğretim çalışanlarında da oldukça fazla karşılaşılan bir durum olmuştur.

Tükenmişlik kavramı öncelikle bireysel yönünden ziyade sosyal yönü ile karşımıza çıkmaktadır. Tükenmişlik kavramının Covid-19 sürecinde şekillenmesinde akademik eğilimlerden ziyade süreçten kaynaklı kaygılar rol oynamıştır. Bu aşamada öncelikle klinik tanımlar yer almıştır. Devamında ise kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır (Gürbüz ve Karapınar, 2014: 268). Tükenmişlik ile ilgili olarak kişinin gücünü kaybetmesi ya da mücadele için çaba göstermemesi, verimliliğin düşmesi ile çalışılan kuruma katkı sağlayamama, çalışan kişilerde enerjinin kaybolması ve ya kişinin enerjisinin tamamıyla bitmesi gibi manalara gelmektedir (Uzunbacak, Yıldız & Uzun: 2019: 211,212).

Tükenmişlik genel olarak değerlendirildiği zaman kişisel başarıdaki düşüş, kişinin yaşam enerjisinin kaybolması, kişinin içsel savunma mekanizmalarının yetersiz kalması durumunda ortaya çıktığı kabul edilir. Bunun sebebi kişinin kendi iç dünyasından kaynaklanabileceği gibi bireyin dışında da gelişen olgulardan da oluşabilir. Bazı olaylarda tükenme, sinizm ile beraber ortaya çıkabilmektedir. Bu süreç kısa bir süre için gelip geçici bir süreç değil uzun dönem süregelen kronik bir hal alması sonucu açığa çıkma durumu olarak kabul edilir (Akdemir, 2017: 232).

2.2. Tükenmişliğin Boyutları

Tükenmişlik Durumu kendi içinde üç boyutu ile ifade edilebilir. Bu alt boyutlar Jackson ve Maslach (1981) tarafından ifade edilmiştir. Bu boyutlar; duygusal tükenme, duyarsızlaştırma, kişisel başarısızlık olarak adlandırılmaktadır.

2.2.1. Duygusal Tükenme

Bireyin kendini ruhsal açıdan kendini çökmüş, yıpranmış hissetme durumu, kendini sürekli yorgun olarak ifade etme durumu, hayat enerjisinde hissedilir düşüş olarak kabul edilmektedir. En belirleyici ve en kritik tükenmişlik boyutudur (Çına Bal & Sağlam Arı, 2008: 133). Tükenmişlik sendromunun ilk aşaması olarak kendini göstermektedir. Birey kendini bu aşamada hem fizyolojik hem de psikolojik tükenmişliğin hissedildiği durumdur. Birey kendini eski hale getirecek gücü bulamadığı durumları ifade eden bir boyuttur. Bu boyutta kişilerde ne kadar dinlense de geçmeyen yorgunluk, hayatın her anına yayılmış isteksizlik olan

gözlenen davranışlardır. Bu boyut içinde uykusuzluk, nörolojik rahatsızlıklar, sindirim sistemi problemleri ile karşı karşıya kalabilirler (Akdemir, 2017:236,237).

2.2.2. Duyarsızlaşma

Bu boyut içerisinde bireyler karşısındaki bireyleri kişisel özellikleri ile görmemektedir. Birey, hümanist olmaktan ötede duygusuz ve daha katı sert bir yapıya dönüşmüştür (Çına Bal & Sağlam Arı, 2008: 133). Kişi karşısındaki bireylere karşı olumsuz davranışlar sergilemektedir. Birey bu boyutta kendini diğer insanlardan soyutlama eğilimindedir. Bu kategoride kişilerde sinik davranışlarda gözlemlenmektedir. Geçen zaman içerisinde kişi kendisi ile bağdaşmayan davranışlarının olduğunun farkına varacaktır (Akdemir, 2017:237). Yöneticiler; öğretmenleri ve diğer personeli, öğretmenlerin; öğrencilere karşı birey olarak yaklaşmama durumudur.

2.2.3. Kişisel Başarısızlık Hissi

Bu dönemi yaşayan bireylerin kendilerine karşı olumsuz, faydasız, başarısız olduğuna yönelik olumsuz duygular beslemesidir. Özsaygısı azalan birey kendine olan inancını kaybetme aşamasındadır. Birey hayatında karşılaştığı problemlere karşı altından kalkamayacağı hissine sahiptir. Kişinin kendisine olan inancını ve öz saygısını kaybettiğinde çevresindeki insanlara karşı inanç ve itimatlarda da azalma hissedilmeye başlar (Akdemir, 2017:237). Maslach ise bu kavramı; kişinin kendine karşı olumsuz eğilim içinde olması olarak tanımlamıştır. Bu sebeple kişinin mesleğinde ve etkileşim içinde olduğu kişilerle iletişimde başarısızlık durumu söz konusudur (Çına Bal & Sağlam Arı, 2008: 134).

3. BULGU VE TARTIŞMALAR

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma eğitim öğretim hizmetini yerine getiren eğitim çalışanlarının, covid-19 sürecindeki mesleki tükenmişlik düzeylerini incelemeye yöneliktir. Kayseri il merkezinde bulunan okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde görev yapan branş farkı gözetmeksizin öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin covid-19 sürecindeki tükenmişlik düzeylerini belirlemeye yöneliktir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Eğitim öğretim hizmeti içerisinde çalışan eğitim çalışanlarının covid-19 sürecindeki tükenmişlik düzeyini belirlemeye yönelik elde edilen veriler (n=517) ve modele yönelik analizler yapılmıştır. Bu amaç için öncelikle kullanılan ölçeğin araştırma bulgularına olan uygunluğunu test edebilmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmasının ardından hipotezler yol analizi ile test edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma Evreni; Kayseri İl Merkezinde Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bulunan devlet okullarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmamız google form üzerinde hazırlanmıştır. Whatsapp ve mail adreslerine gönderilmiştir. Kayseri İl sınırları içerisindeki ulaşılabilen tüm kurumlara bu gönderilmiştir. Araştırmamızda yaptığımız anketimize tam olarak dönüş yapan 517 öğretmen araştırmamıza dahil edilmiştir.

3.4. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan 517 katılımcının demografik özellikleri şu şekildedir. Araştırmaya katılan öğretmen ve okul yöneticileri eğitim çalışanları olarak değerlendirmeye alınmıştır. Katılan eğitim çalışanlarının %65,4'ü kadın (n=338), %34,6'sı erkek (n=179); %88,6'sı öğretmen (n=458) ve %11,4'ü yönetici (n=59) olarak görev yapmaktadır. Araştırmamıza katılanların medeni durum olarak; %86,65'i evli (n=448), %13,35'i bekar (n=69) ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %8,9'u okul öncesi (n=46), %41,0'ı ilkököl (n=212), %28,6'sı ortaokul (n=148), %21,5'i lise (n=111) kademesinde çalışmaktadır. Katılımcıların mesleki kıdem değerleri; 0-5 yıl arasında %7,9 (n=41), 6-10 yıl arasında %20,3 (n=105), 11-15 yıl arasında %25,3 (n=131), 16-20 yıl arası %17,2 (n=89), 21-25 yıl arası %16,4 (n=85), 26 yıl ve üzeri %12,8 (n=66) olarak belirtilmiştir. Covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarımızın çalıştığı okulun çevresinin sosyoekonomik çevresi olarak %7 düşük (n=36), yüksek %30,4 (n=157), orta düzey ise %62,7 (n=324) olarak yer almaktadır. Çalışan öğretmenlerin genel süreçte meslekten ayrılmayı düşünenlerin oranı %85,43 ve Covid-19 sürecinde meslekten ayrılmayı düşünenlerin oranı %79,49 olarak belirlenmiştir.

3.5. Araştırmanın Modeli

Araştırma temelinde belirlenmiş bir model etrafında şekillendirilmiştir. Demografik değerler ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği verilerinin karşılıklı ilişki durumları tespit edilmek istenmiştir. Bu kapsamda demografik özellik açısından; cinsiyetleri, unvan durumları, çalıştıkları öğretim kademesi, mesleki kıdem, covid-19 sürecinde çalıştıkları okulun sosyoekonomik çevresi, medeni hal sayıları ile mesleki açıdan tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir

3.6. Araştırma Soruları

Araştırma ile yanıt aranacak sorular şu şekildedir ifade edilmiştir:

- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri cinsiyet faktörüne göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyi unvan durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri medeni hale göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri çalıştıkları öğretim kademesine göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri mesleki kıdem olarak farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri covid-19 sürecinde çalıştıkları kurumun sosyoekonomik çevresi ile ilişkili midir?

3.7. Araştırmanın Yöntemi ve Ölçeği

Eğitim çalışanlarının tükenmişlik düzeyleri ile demografik özelliklerin ilişkisini belirlemeye yönelik bir çalışmadır. Yapılan araştırmamızda verilerin toplanması için 'Maslach Tükenmişlik Envanteri' nin (Maslach ve Jackson, 1985) Maslach, Jackson ve Schwab tarafından eğitimciler için uyarlanması neticesinde hazırlanan ölçek ve 'Kişisel Bilgi Formu' ndan ölçme aracı olarak kullanılmıştır. 'Maslach Tükenmişlik Envanteri' değerlendirmede üç alt boyutta değerlendirilmiştir. Birinci alt boyut olarak ifade edilen 'duygusal tükenme' boyutu 9 madde (1,2,3,6,8,13,14,16,20); ikinci alt boyut olarak 'duyarsızlaşma' boyutu 5 madde (5,10,11,15,22); üçüncü alt boyut olan 'kişisel başarısızlık hissi' içinde 8 madde (4,7,9,12,17,18,19,21) barındırmaktadır. Tükenmişlik Ölçeği için 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Kullanıcılar ölçekte yer alan ifadeleri; hiçbir zaman, çok nadir, çoğu zaman ve her zaman şekliyle değerlendirmesi istenmiştir.

3.8. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın güvenilirlik analizi ise Cronbach-Alpha değerleri ile belirlenmiştir. Ulaşılan Cronbach Alpha değerlerine ilişkin bulgular tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Araştırmanın Güvenilirlik Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Cronbach Alpha Değeri
Duygusal Tükenme	0,781
Duyarsızlaşma	0,729
Kişisel Başarısızlık Hissi	0,757

Araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenler ve alt boyutları ile ilişki olup olmadığını tespit için yapılan korelasyon analizi sonuçları, standart sapma değerleri ve ortalama değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Ortalama, S.Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ortalama	SS	1	2	3
Duygusal Tükenme	3,11	0,722	1		
Duyarsızlaşma	3	0,054	,669**	1	
Kişisel Başarısızlık Hissi	3,57	0,436	,337**	,333**	1

**p< .01

Bu araştırmada ölçeğin yapı geçerliliğini ölçmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi neticesinde verilerin ölçeğin üç alt boyut içeren yapısına uyum sağladığı belirlenmiştir. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı , 759 olarak tespit edilmiştir.

3.8.1. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Cinsiyete Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde cinsiyetlerine göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara t-testi uygulanmış ve bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde cinsiyetlerine göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	t	F	p
Duygusal Tükenme	Kadın	338	3,15	0,68	1,614	5,35	0,02
	Erkek	179	3,04	0,79	1,542		
Duyarsızlaşma	Kadın	338	2,98	0,51	-1,154	5,82	0,01
	Erkek	179	3,04	0,59	-1,103		
Kişisel Başarısızlık Hissi	Kadın	338	3,56	0,42	-0,95	1,28	0,25
	Erkek	179	3,6	0,45	-0,934		

Tablo 3 bağımsız örneklem T-Testi sonucu incelendiğinde kadın ve erkek eğitim çalışanlarının MTÖ-ÖF'nun tükenme ($p < .05$); duyarsızlaşma ($p < .05$); kişisel başarısızlık hissi ($p > .05$) gibi alt ölçek puanlarına bakıldığında ise duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alanında anlamlı farklılık görülmektedir. Sonuçlara göre covid-19 sürecinde tükenme alt boyutunda kadınların (ort.=3,15, SS=.68), duyarsızlaşma hissinde ise erkeklerin (ort.=2,98, SS=.59) tükenmişliği anlamlı olarak daha fazla yaşadıkları gözlemlenmiştir.

3.8.2. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Medeni Haline Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde medeni hale göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara t-testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde medeni hale göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	t	F	p
Duygusal Tükenme	Evli	448	2,91	0,67	-0,679	0	0,93
	Bekar	69	2,97	0,69	-0,667		
Duyarsızlaşma	Evli	448	2,56	1,01	-0,325	0,56	0,45
	Bekar	69	2,6	0,94	-0,342		
Kişisel Başarısızlık Hissi	Evli	448	2,7	0,47	-1,942	0,7	0,4
	Bekar	69	2,82	0,41	-2,169		

Tablo 2 bağımsız örneklem T-Testi incelendiğinde kadın ve erkek eğitim çalışanlarının MTÖ-ÖF'nun tükenme ($p > .05$); duyarsızlaşma ($p > .05$); kişisel başarısızlık hissi ($p > .05$) gibi alt ölçek puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemektedir.

3.8.3. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Unvan Durumlarına Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde unvan durumlarına göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara t-testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 5: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde unvan durumlarına göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	t	F	p
Duygusal Tükenme	Öğretmen	458	3,13	0,71	2,015	0,74	0,04
	Yönetici	59	2,93	0,76	1,912		
Duyarsızlaşma	Öğretmen	458	3,01	0,54	0,685	0,9	0,49
	Yönetici	59	2,96	0,53	0,693		
Kişisel Başarısızlık Hissi	Öğretmen	458	3,54	0,41	-4,504	0,1	0
	Yönetici	59	3,81	0,49	-3,979		

Tablo 6 bağımsız örneklem T-Testi sonucu incelendiğinde öğretmen ve yönetici unvanı ile çalışan eğitim personeli MTÖ-ÖF'nun tükenme ($p < .05$); duyarsızlaşma ($p > .05$); kişisel başarısızlık hissi ($p < .05$) gibi alt ölçek puanlarına bakıldığında farklılaşma görülmektedir. Sonuçlara göre covid-19 sürecinde duygusal tükenme alt boyutunda öğretmenlerin (ort.=3,13; SS=.71). kişisel başarısızlık hissinde ise yöneticilerin (ort.=3,81; SS=.49) daha fazla tükenmişlik yaşadıkları gözlemlenmiştir.

3.8.4. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Öğretim Kademesine Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde öğretim kademesine göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara ANOVA Testi uygulanmış ve bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 6: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde öğretim kademesine göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	df	F	p
Duygusal Tükenme	Okul Öncesi	46	2,81	0,6	3	3,39	0,01
	İlkokul	212	3,1	0,73			
	Ortaokul	148	3,16	0,69			
	Lise	111	3,18	0,76			
Duyarsızlaşma	Okul Öncesi	46	2,8	0,31	3	3,72	0,01
	İlkokul	212	2,99	0,56			
	Ortaokul	148	3,1	0,54			
	Lise	111	3	0,53			
Kişisel Başarısızlık Hissi	Okul Öncesi	46	3,57	0,4	3	1,354	0,25
	İlkokul	212	3,53	0,43			
	Ortaokul	148	3,63	0,46			
	Lise	111	3,58	0,42			

Tablo 6 incelendiğinde kadın ve erkek eğitim çalışanlarının MTÖ-ÖF'nun tükenme ($p < .05$); duyarsızlaşma ($p < .05$); alt ölçek puanlarına bakıldığında farklılaşma görülmektedir. Sonuçlara göre covid-19 sürecinde tükenme alt boyutunda lisede(ort.=3,18, SS=.76) çalışanlar, duyarsızlaşma alt boyutunda ise ortaokulda(ort.=3,10, SS=.54) çalışanlar ve kişisel başarısızlık hissinde ise ortaokulda çalışanların daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ile anlamlı farklılık gözlemlenmiştir.

3.8.5. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Mesleki Kıdem Süresine Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde mesleki kıdem süresine göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara ANOVA Testi uygulanmış ve bulgular Tablo 7'te verilmiştir.

Tablo 7: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde cinsiyetlerine göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	df	F	p
Duygusal Tükenme	0-5 Yıl	41	3,14	0,75	5	0,7	0,62
	6-10 Yıl	105	3,16	0,65			
	11-15 Yıl	131	3,13	0,72			
	16- 20 Yıl	89	3,15	0,66			
	21-25 Yıl	85	3,06	0,85			
	26 Yıl ve Üzeri	66	2,98	0,69			
Duyarsızlaşma	0-5 Yıl	41	2,99	0,49	5	1,32	0,25
	6-10 Yıl	105	3,08	0,52			
	11-15 Yıl	131	2,98	0,48			
	16- 20 Yıl	89	3,06	0,55			
	21-25 Yıl	85	2,99	0,64			
	26 Yıl ve Üzeri	66	2,88	0,52			
Kişisel Başarısızlık Hissi	0-5 Yıl	41	3,5	0,44	5	0,67	0,64
	6-10 Yıl	105	3,55	0,38			
	11-15 Yıl	131	3,6	0,43			
	16- 20 Yıl	89	3,57	0,4			
	21-25 Yıl	85	3,55	0,46			
	26 Yıl ve Üzeri	66	3,63	0,51			

Tablo 7 incelendiğinde mesleki kıdem süresine göre MTÖ-ÖF'nun duygusal tükenme, duyarsızlaşma; kişisel başarısızlık hissi gibi alt ölçek puanlarına bakıldığında anlamlı farklılaşma görülmemektedir..

3.8.6. Eğitim Çalışanlarının Covid-19 sürecindeki Çalışılan Okul Çevresi Sosyoekonomik Düzeyine Göre Tükenmişlik Durumları

Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde çalışılan okul çevresi sosyoekonomik düzeyine göre Maslach Tükenmişlik Envanteri- Öğretmen Formu (MTE- ÖF) ile farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek için gruplara ANOVA Testi uygulanmış ve bulgular Tablo 8'te verilmiştir.

Tablo 8: Eğitim çalışanlarının covid-19 sürecinde Çalışılan Okul Çevresi Sosyoekonomik Düzeyine göre MTÖ-ÖF Puanlarına ilişkin N, Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Testi Sonuçları

MTÖ-ÖF	Gruplar	N	Ortalama	S.S.	df	F	p
Duygusal Tükenme	Düşük	36	2,91	0,75	3	0,35	0,55
	Orta	324	2,91	0,68			
	Yüksek	157	2,92	0,64			
Duyarsızlaşma	Düşük	36	2,67	0,95	3	1	0,31

	Orta	324	2,53	1,02			
	Yüksek	157	2,61	0,95			
Kişisel Başarısızlık	Düşük	36	2,73	0,4	3	0,53	0,46
Hissi	Orta	324	2,7	0,49			
	Yüksek	157	2,73	0,42			

Tablo 8 incelendiğinde covid-19 süresinde Çalışılan Okul Çevresi Sosyoekonomik Düzeyine eğitim çalışanlarının MTÖ-ÖF'nun tükenme, duyarsızlaşma ($p < .05$), kişisel başarısızlık hissi ($p < .05$) gibi alt ölçek puanlarına bakıldığında farklılaşma görülmektedir. Sonuçlara göre covid-19 sürecinde tükenme alt boyutunda yüksek sosyoekonomik çevreye sahip okulda çalışanlarda, duyarsızlaşma alt boyutunda ise orta sosyoekonomik çevreye sahip okulda çalışanlarda, ve kişisel başarısızlık hissinde ise yüksek veya düşük sosyoekonomik çevreye sahip okulda çalışanlarda, çalışanların daha fazla tükenmişlik yaşadıkları gözlemlenmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada covid-19 sürecindeki eğitim çalışanlarının cinsiyet, medeni hal, unvan durumu, çalışılan öğretim kademesi, mesleki kıdem, okulun çevresinin sosyoekonomik durumu gibi demografik değişkenlerden veriler elde edilmiştir. Tükenmişlik kavramı alanda Maslach Tükenmişlik Envanteri ile ölçülmektedir. Elde edilen demografik değişkenler; mesleki tükenmişliğin alt boyutu olan duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık düşüncesi ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Çalışma Kayseri il sınırları içerisinde çalışan öğretmenlerden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmanın bazı kısıtları ve varsayımları söz konusudur. Çalışmanın kısıtlarından ilki; araştırmanın sadece Kayseri ilinde gerçekleştirilmiş ve başka bölgeler tarafından uygulanamamış olmasıdır. Araştırmanın daha da genel neticelere ulaşması için farklı bölgeler için karşılaştırmalı bir araştırma ve genel analiz yapılması önerilmektedir. Ayrıca çalışma sadece alanda belirli bir meslek dalı için uygulanmıştır. Araştırmanın farklı meslek gruplarını içine alacak şekilde uygulanması sonucunda daha genel sonuçlara ulaşılabilir. Diğer bir kısıt ise, yapılan çalışmada sadece nicel teknikleri göz önünde bulundurmak ve odak grup görüşmesi şeklinde yöntemler tarafından desteklenmesi daha genel sonuçlara varabilmede katkı sağlayacaktır. Çalışma için varsayımlara bakıldığında ilk sırada anketi değerlendirenlerin özverili bir şekilde ve anket sorularına doğru yanıtlar verdikleri varsayılmıştır. Bunun yanında anketi cevaplayanların ise soruları doğru bir şekilde anladıkları varsayılmıştır. İkinci sırada yer alan varsayım olarak ise anketin istenen problemi tam olarak incelediği varsayılmıştır. Çalışmaya katılan 517 eğitim çalışanın 338'i kadın ve 179'u erkektir.

Maslach tarafından gelişimi sağlanan ve Ergin (1992) tarafından ise de üç boyut içeren ve 22 madde şeklinde Türkçeye uyarlanan 'Mesleki Tükenmişlik Ölçeği' ve demografik değişkenlere yönelik oluşturulan altı adet soru içerisinde üç tanesinde anlamlı farklılık kabul edilirken, üç tanesinde anlamlı farklılık desteklenmemiştir. Tükenmişliğin alt boyutu kabul edilen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık hissi boyutları ayrı ayrı incelendiğinde bağımsız değişkenlerin, bağımlı alt boyut değişkenine etkisinin bir takım farklılıklar olduğuna bazıları etkilemesi olurken bazıları ile de ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak araştırma soruları kapsamında ölçek bütün olarak ele alınmış ve ulaşılan bilimsel verilerden hareketle bir değerlendirme bulunulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemini için yapılan T testi sonuçları; covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarının cinsiyet değişkeninin tükenmişlik seviyesine etki edip etmediğine bakılmasıdır. Araştırmanın bulguları; duygusal tükenme alt boyutunda kadınların, duyarsızlaşma alt boyutunda ise erkeklerin anlamlı farklılığı olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar Örmən (1992) çalışması ile paralellik göstermektedir. Örmən (1992) yaptığı çalışmada kadınların daha fazla tükenmişlik yaşadığı sonucuna varmıştır. Bu konu çeşitli alt konularda incelenmesi gerektiğini gösterir. Kişisel başarısızlık boyutunun ise cinsiyet faktörünü etkilemediği (Çelen ve Sarp 2000; Çokluk, Ö. 1999; Gündüz, B. 2004) gözlenmiştir.

Araştırmada covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarının medeni hallerinin tükenmiş düzeylerine ilişkin anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerde evli yada bekar olma durumları konusunda tükenmişlik durumları ve tükenmişliğin alt faktörleri olan duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık konusunda anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tümkaya, S. 1996, Izgar, H. 2001, Tuğrul, B. ve Çelik, E. 2002).

Araştırmanın bir diğer alt problemi olan covid-19 sürecindeki tükenmişlik düzeyleri ve unvan durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma ile ulaşılan verilerde duygusal tükenme alanında öğretmenlerin,

kişisel başarısızlık hissi konusunda ise yöneticilerin tükenmişlik durumları ile ilişkisi arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın diğer bir alt probleminde ise Anova Testi sonuçlarına göre ;covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarının çaptıkları öğretim kademesi açısından; duygusal tükenmede lise, duyarsızlaşma alt boyutunda ise ortaokulda hizmet veren çalışanların tükenmişlik ile anlamlı bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ayrı ayrı yapılan Anova Test sonuçlarına göre covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarının mesleki kıdemleri ve çalıştıkları okullarının sosyoekonomik düzeyleri ile tükenmişlik ve tükenmişliğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Sonuç olarak; eğitim sektörü içerisinde covid-19 sürecinde eğitim çalışanlarına yönelik yapılan bu çalışmanın öğrencilere, üst yöneticilere, Araştırma geliştirme çalışmaları yürütenlere vb. ve duygusal olarak sermayenin yoğun olduğu farklı alanlarda da uygulanması, araştırmacılara önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, B. (2017). İnsan Kaynakları Yönetiminde Güncel Yaklaşımlar. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Çam, O. (1992). Tükenmişlik Envanterinin Geçerlilik ve Güvenilirliğinin Araştırması. Ulusal Psikolojik Kongresi. Ankara.
- Çam, M. O. (1995). Tükenmişlik. Saray Medika Yayın. İzmir
- Dolunay, A.B. (2001). Keçiören İlçesi Genel Liseler Teknik Ticaret Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumları Araştırması. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Dolunay A. ve Piyal (2003). Öğretmenlerde Bazı Mesleki Özellikler ve Tükenmişlik. Kriz Dergisi. 11(1). 35- 48.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Envanterinin Uygulanması. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Izgar, H. (2001). Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, Sayı: 27. (335- 340).
- Gündüz, B. (2005). İlköğretim Öğretmenlerinde Tükenmişlik, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1(1).152-166.
- Gündüz, B., Çapri, B., & Gökçakan, Z. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. 19. 38-55.
- Gürbüz, H., & Karapınar, M. (2018). Bankacılık Sektöründe Çalışanların Tükenmişlik Düzeylerinin Kopenhag Tükenmişlik Düzeylerinin Kopenhag Tükenmişlik Kriterine Göre Ölçülmesi. Researcher: Social Science Studies, 187-203.
- Kıral, B. (2018). Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 925- 934.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout. Journal of Occupational Behavior. 2. 99-113.
- Örmen, U. (1992). Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerine Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Tümkaya, S. (1996). Öğretmenlerdeki Tükenmişlik Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Uslu, M. A. & Acar, S. (2020). Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Maslach Tükenmişlik Envanteri ile İncelenmesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 277- 284
- Uzunbacak, H. H., Yıldız, A., & Uzun, S. (2019). Toksik Liderliğin Çalışanların Tükenmişlik Düzeylerine Etkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 211- 219.